

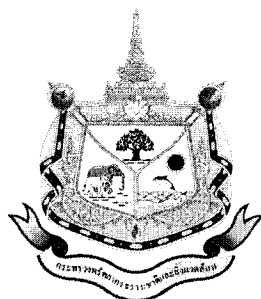
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

โครงการศึกษาความเชื่อมโยงของ
ความตกลงพหุภาคีด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ
กับความตกลงทางการค้า

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

โครงการศึกษาความเชื่อมโยงของความตกลงพหุภาคี
ด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญกับความตกลงทางการค้า

เสนอ

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

โดย

บริษัท อินทิเกรเต็ด โปรโมชัน เทคโนโลยี จำกัด

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในด้านการค้าและสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันมีความสำคัญมากขึ้นทุกขณะ ซึ่งความสัมพันธ์ที่มีทั้งความขัดแย้งและมีส่วนที่ส่งเสริมซึ่งกันและกัน การศึกษาความเชื่อมโยงของความตกลงพหุภาคีด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญกับความตกลงทางการค้าจึงมีวัตถุประสงค์หลักคือเพื่อความเข้าใจและวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างประเด็นทางด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญภายใต้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่จะมีผลต่อความตกลงทางการค้าระหว่างประเทศ และเป็นฐานข้อมูลเผยแพร่ข้อมูลประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญที่จะมีผลต่อความตกลงทางการค้าระหว่างประเทศ กำหนดแนวทางการดำเนินงานของกระทรวงฯ

เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว การศึกษาได้ทบทวนสถานการณ์และการดำเนินการของความตกลงพหุภาคีด้านสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย ศึกษากรอบการดำเนินงานของหน่วยงานตามภารกิจของกระทรวงฯ ที่เกี่ยวข้องกับความตกลงพหุภาคีด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ การใช้ข้อมูลทุติยภูมิต่างๆ ที่เกี่ยวข้องวิเคราะห์ความเชื่อมโยงในเชิงบวกหรือลบระหว่างความตกลงทั้งสองด้าน นำมาประมวลรวมกับการดำเนินงานของหน่วยงานภายใต้กระทรวงฯ เพื่อนำเสนอแนวทางการดำเนินงานเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประเทศไทย

ความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งแวดล้อมกับการค้า

ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมกับการค้าเป็นความสัมพันธ์สองด้าน คือ การดำเนินการด้านการค้าที่ส่งผลต่อสิ่งแวดล้อม และการดำเนินการด้านสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลต่อการค้า และความสัมพันธ์นั้นยังเป็นที่ตั้งของข้อถกเถียงเกี่ยวกับความตกลงและการปฏิบัติตามพันธกรณี ความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งแวดล้อมกับการค้าอาจแบ่งออกได้เป็น

- ❖ ความเชื่อมโยงเชิงกายภาพและเชิงเศรษฐกิจ การเปิดเสรีทางการค้าส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาได้สี่ลักษณะ คือ ด้านผลผลิต เทคโนโลยี การขยายขนาด และโครงสร้างธุรกิจ
- ❖ ความเชื่อมโยงด้านกฎหมายและนโยบาย บางครั้งความตกลงด้านสิ่งแวดล้อมและการค้าทำให้ต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกฎหมาย สถาบันหรือนโยบายที่เกี่ยวข้อง เช่น มาตรฐานสิ่งแวดล้อม กระบวนการผลิต และวิธีการผลิต หลักการป้องกันไว้ก่อนที่ให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมเป็นพิเศษ ความตกลงที่มีผลต่อการอุดหนุนทางการค้า การเกษตร ทรัพย์สินทางปัญญา เหล่านี้เกี่ยวข้องกับกฎหมายและนโยบายของประเทศทั้งสิ้น

ความตกลงพหุภาคีด้านสิ่งแวดล้อมและด้านการค้าที่สำคัญของประเทศไทย

ความตกลงพหุภาคีด้านสิ่งแวดล้อมและด้านการค้าที่สำคัญของประเทศไทยแบ่งได้เป็น 5 กลุ่มใหญ่ๆ คือ

- ❖ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ
- ❖ การจัดการสารเคมี
- ❖ สิ่งแวดล้อมด้านภูมิอากาศ
- ❖ สิ่งแวดล้อมทางทะเลและชายฝั่ง
- ❖ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

ประเทศไทยได้ลงนาม หรือให้สัตยาบันกับความตกลงพหุภาคีด้านสิ่งแวดล้อมหลายฉบับในโอกาสต่างๆ กัน (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 การลงนามและให้สัตยาบันของประเทศไทยในความตกลงพหุภาคีด้านสิ่งแวดล้อม

ความตกลง	บังคับใช้	ไทยลงนาม	ไทยให้ สัตยาบัน	ผลบังคับ กับไทย	หน่วย ประสานการ ดำเนินงาน
กลุ่มการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพ					
CBD	ธ.ค. 2536	12 มี.ย. 2535	29 ม.ค. 2547	29 เม.ย. 2547	สผ.
Cartagena Protocol		-	-		
CITES	ก.ค. 2518		21 ม.ค. 2525	21 เม.ย. 2525	กษ., อส.
RAMSAR	ก.ย. 2541				
Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage			ก.ย. 2530	ธ.ค. 2530	สผ.
กลุ่มการจัดการสารเคมี					
BASEL	พ.ค. 2535	มี.ค. 2533	พ.ย. 2540		คพ.
PIC			ก.พ. 2545		คพ., กษ.
POPs		พ.ค. 2545	ม.ค. 2548		คพ., อก.
กลุ่มสิ่งแวดล้อมด้านภูมิอากาศ					
UNFCCC	มี.ค. 2536	มี.ย. 2535	ธ.ค. 2537	มี.ค. 2538	สผ.
KP	ก.พ. 2548	ก.พ. 2542	ส.ค. 2545	ก.พ. 2548	สผ.
Vienna Convention	มี.ย. 2528		ก.ค. 2532		อก.
Montreal Protocol	ม.ค. 2532	ก.ย. 2531	ก.ค. 2532		อก.
กลุ่มสิ่งแวดล้อมทางทะเลและชายฝั่ง					
United Nations Convention on the Law of the Sea (UNCLOS)	พ.ย. 2537				
International Convention for the Prevention of Pollution from Ships (MARPOL)	ต.ค. 2536				
Convention on the Prevention for Marine Pollution by Dumping of Wastes and Other Matter (London Dumping)	ส.ค. 2518				

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ความตกลง	บังคับใช้	ไทยลงนาม	ไทยให้สัตยาบัน	ผลบังคับกับไทย	หน่วยประสานการดำเนินงาน
กลุ่มการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ					
UNCCD	ธ.ค. 2539	-	มี.ค. 2544		กษ.

หมายเหตุ: UNFCCC = อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ; KP = พิธีสารเกียวโต; BASEL = อนุสัญญาบาเซล; CBD = อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ; CITES = อนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้สูญพันธุ์; PIC = อนุสัญญา Rotterdam ว่าด้วยการระบายนการแจ้งข้อมูลสารเคมีล่วงหน้าสำหรับสารเคมีอันตรายและสารเคมีป้องกันการกำจัดศัตรูพืช; POPs = อนุสัญญาสารมลพิษที่ตกค้างยาวนาน; UNCCD = อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการเป็นทะเลทราย; สผ = สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม; คพ = กรมควบคุมมลพิษ; อส = กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช; กษ = กระทรวงเกษตรและสหกรณ์; อก = กระทรวงอุตสาหกรรม

ความตกลงพหุภาคีด้านสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการค้าที่สำคัญภายใต้ภารกิจของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีอยู่ 7 อนุสัญญาด้วยกันคือ

- ❖ UNFCCC
- ❖ KP
- ❖ CBD
- ❖ CITES
- ❖ BASEL
- ❖ PIC
- ❖ POPs

ในด้านการค้านั้น ประเทศไทยมีความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างประเทศทั้งในรูปของพหุภาคี โดยเฉพาะองค์การการค้าโลก (World Trade Organization: WTO) และเขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area: AFTA) และทวิภาคี เช่น ประเทศจีน (ภายใต้อาเซียน) ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ และกำลังอยู่ในระหว่างการเจรจาอีกหลายประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างความตกลงด้านสิ่งแวดล้อมกับการค้านี้พิจารณาเฉพาะความตกลงเชิงพหุภาคี คือ WTO ตารางที่ 2 สรุปสถานภาพการเจรจาเปิดเสรีทางการค้าเชิงทวิภาคีของประเทศไทย

ตารางที่ 2 สถานภาพการเจรจาเปิดเสรีทางการค้าเชิงทวิภาคีของประเทศไทย

	FA signed	ลักษณะข้อตกลง	ปีเริ่มต้น	ปีสิ้นสุด
ออสเตรเลีย	ก.ค. 2547	FTA	ม.ค. 2548	2553
บาร์เรน	ธ.ค. 2545	CEP	ธ.ค. 2545	
จีน (ภายใต้อาเซียน)	พ.ย. 2544	FTA	ม.ค. 2548	
อินเดีย	ต.ค. 2546	FTA	ม.ค. 2547	
ญี่ปุ่น		JTEP		
นิวซีแลนด์	ต.ค. 2547	CEP	ก.ค. 2548	
เปรู	ต.ค. 2535	FA	ม.ค. 2547	
สหรัฐ	ต.ค. 2545	TIFA	มิ.ย. 2547	
BIMST-EC	2547	FA	2549	

FA = formal agreement;

FTA = Free Trade Agreement;

CEP = Cooperative Economic Partnership;

JTEP = Japan-Thailand Economic Partnership;

TIFA = Trade and Investment Framework Agreement

BIMST-EC Bangladesh, India, Myanmar, Sri Lanka and Thailand Economic Cooperation

ที่มา: กรมการเจรจาทางการค้าระหว่างประเทศ

ภายใต้หลักการของแผนปฏิบัติการ 21 (Agenda 21) นั้น การกำหนดนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมกับการกำหนดนโยบายด้านการค้าควรสนับสนุนซึ่งกันและกัน โดยทั่วไปแล้ว ในการอนุวัติความตกลงด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายของความตกลงนั้นๆ มักจะใช้มาตรการที่เกี่ยวข้องกับมาตรการทางการค้า เช่น CITES, BASEL หรือ CBD โดยรูปแบบของมาตรการมักเป็นการจำกัดการค้าหรือโดยการสร้างแรงจูงใจดังตารางที่ 3 มาตรการเหล่านี้อาจขัดกับหลักการสำคัญของ WTO โดยเฉพาะเรื่อง Most-favored nation กับ National-treatment เนื่องจากหลักการ Most-favored nation คือ การให้ประโยชน์ประเทศคู่ค้าต่างๆ ต้องไม่แตกต่างกันและหลักการ National-treatment คือ การให้สิทธิสินค้านำเข้าทัดเทียมกับสินค้าชนิดเดียวกันที่ผลิตในประเทศ แต่ในกรณีของความตกลงด้านสิ่งแวดล้อม การกำหนดโควตาหรือให้สิ่งจูงใจด้านการค้ามักก่อให้เกิดความแตกต่างกันในกลุ่มประเทศภาคีหรือระหว่างประเทศภาคีอนุสัญญากับนอกประเทศภาคี ซึ่งอาจขัดกับหลักการของ WTO ดังกล่าวได้

ตารางที่ 3 ความเกี่ยวข้องระหว่างความตกลงด้านสิ่งแวดล้อมกับการค้า

อนุสัญญา	ความเกี่ยวข้อง
1. CBD	การแบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้จากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมอย่างเสมอภาคและยุติธรรม และการปกป้องภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างแรงจูงใจในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ
2. CITES	ควบคุมการค้าสัตว์ป่า พืชป่าและผลิตภัณฑ์โดยระบบใบอนุญาตนำเข้า ส่งออก และผ่านแดน มีบางชนิดพันธุ์ที่ห้ามค้าโดยเด็ดขาดและชนิดที่ค้าโดยการควบคุม นอกจากนี้ ประเทศภาคีต้องให้ความร่วมมือกับประเทศต้นกำเนิดที่กำหนดชนิดพันธุ์สัตว์และพืชป่าเป็นชนิดหวงห้ามหรือคุ้มครองด้วย
3. BASEL	ควบคุมการเคลื่อนย้ายของของเสียอันตรายและเครื่องมือหรือกลไกการจัดการของเสียอันตรายให้ได้มาตรฐานสากล
4. UNFCCC	กำหนดให้ประเทศภาคีที่พัฒนาแล้วต้องเป็นผู้นำในการลดก๊าซเรือนกระจกภายใต้หลักการ “ความรับผิดชอบร่วมกันในระดับที่แตกต่างกัน” ส่งเสริมการถ่ายทอดเทคโนโลยีและช่วยเหลือประเทศกำลังพัฒนาในการปรับตัวต่อผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
5. KP	ให้ประเทศที่พัฒนาแล้วใช้กลไกที่มีความยืดหยุ่นในการลดก๊าซเรือนกระจกซึ่งมี 3 กลไก ได้แก่ การดำเนินการร่วมกันระหว่างประเทศพัฒนาแล้ว กลไกการพัฒนาที่สะอาดส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนในประเทศกำลังพัฒนาและการค้าขายแลกเปลี่ยนก๊าซที่เก็บกักได้ระหว่างประเทศพัฒนาแล้ว เพิ่มการลงทุนและถ่ายทอดเทคโนโลยีให้กับประเทศกำลังพัฒนา
6. Vienna Convention	ให้ลดและเลิกใช้สารที่ทำลายชั้นโอโซน
7. Montreal Protocol	ให้ลดและเลิกใช้สารที่ทำลายชั้นโอโซนภายใต้กรอบของอนุสัญญาเวียนนา ทำให้ต้องหาสารทดแทน
8. PIC	ส่งเสริมให้มีกระบวนการตัดสินใจว่าจะยินยอมหรือไม่ยินยอมให้นำเข้าสารเคมีอันตรายบางชนิด
9. POPs	ลด ยกเลิก ห้ามการใช้สารพิษที่ตกค้างในสภาพแวดล้อมที่ยาวนาน ส่งผลต่อการควบคุมศัตรูพืชและแมลง

หน่วยงานกลางประสานการดำเนินงาน (National Focal Point)

หน่วยงานกลางประสานการดำเนินงาน เป็นหน่วยงานที่เป็นศูนย์กลางเชื่อมต่อระหว่างประเทศภาคีกับสำนักงานเลขาธิการของความตกลงหนึ่งๆ ได้แก่ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกรมควบคุมมลพิษเป็นหน่วยงานกลางประสานหน่วยงานละ 3 ความตกลง และกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืชเป็นหน่วยงานกลางประสาน 1 ความตกลง (ตารางที่ 4) ในแต่ละความตกลงหรืออนุสัญญา อาจมีหน่วยงานกลางประสานการดำเนินงานมากกว่าหนึ่งหน่วยงานก็ได้ เช่น CITES, BASEL หรือ POPs โดยแยกระหว่างหน่วยงานกลางประสานการดำเนินงาน (National Focal Point) กับหน่วยงานกลางด้านเทคนิคหรือวิชาการ (Competent Authorities)

ตารางที่ 4 หน่วยงานกลางประสานความตกลงด้านสิ่งแวดล้อมภายใต้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

อนุสัญญา	หน่วยงานกลางประสานการดำเนินงาน	หน่วยงานที่มีอำนาจ (competent authority)	หน่วยงานสนับสนุน (วิชาการ และอื่น ๆ)
UNFCCC	สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม		
KP	สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม		
CBD	สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม		
CITES	กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช	กรมวิชาการเกษตร กรมประมง	
BASEL	กรมควบคุมมลพิษ	กรมโรงงานอุตสาหกรรม	กรมศุลกากร กรมเจ้าท่า กรมการประกันภัย
PIC	กรมวิชาการเกษตร (สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชและสัตว์) กรมโรงงานฯ (สารเคมีอุตสาหกรรม) กรมควบคุมมลพิษ (สารเคมีอื่นๆ)		
POPS	กรมควบคุมมลพิษ		กรมโรงงานอุตสาหกรรม กรมวิชาการเกษตร

นอกจากหน่วยงานกลางประสานการดำเนินงานที่ทำหน้าที่หลักในการประสานงานกับสำนักงานเลขาธิการอนุสัญญาแล้ว หน่วยงานอื่นๆ ภายใต้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก็มีส่วนเกี่ยวข้องกับอนุสัญญาที่อยู่ภายใต้กระทรวงแทบทุกหน่วยงาน มีเพียงกรมทรัพยากรธรณี ที่มีความเกี่ยวข้องน้อยมาก หากมองในด้านของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแล้ว หน่วยงานภายใต้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับความตกลงด้านทรัพยากรธรรมชาติมากกว่าด้านมลพิษ

การดำเนินงานด้านความตกลงพหุภาคีด้านสิ่งแวดล้อม

โดยทั่วไปแล้ว ความตกลงพหุภาคีด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานหลายหน่วยงานทั้งภายในกระทรวงและระหว่างกระทรวง การดำเนินงานด้านความตกลงด้านสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศจึงมักอยู่ในรูปของคณะกรรมการซึ่งประกอบด้วยตัวแทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชน องค์กรเอกชนและนักวิชาการ คณะกรรมการเหล่านี้ส่วนใหญ่จะอยู่ภายใต้คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ สรุปได้ดังนี้

- ❖ อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ คณะกรรมการอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศมีกรรมการจากหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน องค์กรเอกชนและนักวิชาการที่เกี่ยวข้อง โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นประธาน มีอำนาจหน้าที่กำหนดนโยบายมาตรการ แนวทาง และกำกับการอนุวัติตามอนุสัญญาฯ และพิธีสารฯ กำหนดนโยบายและทำที่ในการเจรจา และแต่งตั้งคณะทำงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ได้จัดตั้งคณะทำงานกำกับการดำเนินการตามกลไกการพัฒนาที่สะอาดที่มีปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นประธาน องค์กรประกอบของคณะกรรมการในปัจจุบันมีตัวแทนหน่วยงานด้านเศรษฐกิจเข้าร่วมพอเพียงในการเอื้ออำนวยต่อการเชื่อมโยงระหว่างข้อตกลงด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศกับการค้า
- ❖ อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ อนุสัญญาฉบับนี้มีคณะกรรมการภายใต้คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติที่มีตัวแทนจากหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน องค์กรเอกชนและนักวิชาการที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดนโยบายและมาตรการด้านการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพตลอดจนกำหนดท่าทีของประเทศไทยในการเจรจา อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพมีความเชื่อมโยงกับการค้าเป็นอย่างมากโดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับ TRIPs อย่างไรก็ดี ยังไม่มีตัวแทนที่เกี่ยวข้องกับด้านนี้โดยตรงอยู่ในคณะกรรมการ ทำให้การดำเนินการด้านการเจรจาที่เกี่ยวข้องกับการค้าโดยเฉพาะยังคงจำกัด

- ❖ อนุสัญญาบาเซลว่าด้วยการควบคุมการเคลื่อนย้ายและกำจัดของเสียอันตรายข้ามแดน กรมควบคุมมลพิษทำหน้าที่เป็นหน่วยงานกลางประสานการดำเนินงานและกรมโรงงานอุตสาหกรรมเป็นหน่วยงานที่มีอำนาจหรือ Competent Authority ในการติดตามตรวจสอบและควบคุม การดำเนินการด้านอนุสัญญาบาเซลมีคณะกรรมการอนุสัญญาบาเซลภายใต้คณะกรรมการควบคุมมลพิษ ที่มีอธิบดีกรมควบคุมมลพิษเป็นประธานและมีกรรมการที่เป็นตัวแทนหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการนี้ ส่วนใหญ่เป็นการดำเนินการและประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติตามอนุสัญญา อนุสัญญาบาเซลไม่ได้เกี่ยวกับการค้าโดยตรง แต่ควบคุมการเคลื่อนย้ายและกำจัดของเสียอันตรายข้ามแดนเป็นการจำกัดหรือกำหนดเงื่อนไขทางการค้าซึ่งมีผลต่อการเจรจาด้านการค้าด้วยเช่นกัน ถึงแม้ว่าอาจไม่มีความจำเป็นต้องมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับทางเศรษฐกิจเข้าร่วมในคณะกรรมการ แต่การติดตามประสานงานกับหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการเจรจาทางการค้าอย่างสม่ำเสมอจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการด้านอนุสัญญานี้ได้ดียิ่งขึ้น
- ❖ อนุสัญญาไซเตส หน่วยงานกลางประสานการดำเนินงานของอนุสัญญาไซเตสมีสองส่วนคือ หน่วยงานดำเนินการ (กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช) และหน่วยงานด้านวิชาการ (กรมวิชาการเกษตร และกรมประมง) การดำเนินการด้านอนุสัญญาไซเตสมีคณะกรรมการที่มีปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นประธานและมีตัวแทนจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องเป็นกรรมการ อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการโดยทั่วไปคือการสนับสนุน ประสานความร่วมมือ ควบคุม ติดตาม เพื่อการปฏิบัติตามอนุสัญญาไซเตส คณะกรรมการไซเตสได้รับการแต่งตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2547 การดำเนินการส่วนใหญ่เป็นการปฏิบัติตามพันธกรณีภายใต้อนุสัญญาที่มีการควบคุมการค้าสัตว์ป่าหรือพืชป่าที่ใกล้สูญพันธุ์ อนุสัญญาไซเตสจึงเป็นอนุสัญญาที่เกี่ยวข้องกับการจำกัดการค้าเสรีโดยตรง
- ❖ PIC หรืออนุสัญญารอตเตอร์ดัมฯ นี้เพิ่งมีผลบังคับใช้เมื่อปี พ.ศ. 2547 หน่วยงานที่รับผิดชอบมีอยู่สามหน่วยงานคือ กรมวิชาการเกษตร รับผิดชอบด้านสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชและสัตว์ กรมโรงงานอุตสาหกรรม รับผิดชอบด้านสารเคมีอุตสาหกรรม และกรมควบคุมมลพิษ รับผิดชอบด้านเคมีอื่นๆ ทั้งนี้ กรมควบคุมมลพิษ เป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานกลางประสานการดำเนินงานระหว่างประเทศไทยกับสำนักเลขาธิการของอนุสัญญาฯ การดำเนินการปัจจุบันเป็นการเตรียมการด้านเทคนิคที่เกี่ยวข้องเพื่อการปฏิบัติตามอนุสัญญาฯ
- ❖ POPs หรืออนุสัญญาสตอกโฮล์มนี้เพิ่งมีผลบังคับใช้เมื่อกลางปี พ.ศ. 2547 และเพิ่งมีผลบังคับกับประเทศไทยเมื่อต้นปี พ.ศ. 2548 หน่วยงานกลางประสานการดำเนินงาน คือ กรมควบคุมมลพิษ โครงสร้างการดำเนินงานประกอบด้วยคณะกรรมการอนุสัญญาสตอกโฮล์มทำหน้าที่กำหนดนโยบาย ทำที่การเจรจา และการปฏิบัติตามพันธกรณี การดำเนินการที่ผ่านมาส่วนใหญ่เป็นการรวบรวมข้อมูลสถานภาพและแนวทางการดำเนินการเพื่อการอนุวัติอนุสัญญาฯ

สถานการณ์ของความตกลงด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญและความเชื่อมโยงกับการค้า

อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (UNFCCC) และพิธีสารเกียวโต (KP)

อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและพิธีสารเกียวโต มีวัตถุประสงค์เช่นเดียวกันคือเพื่อให้ประเทศพัฒนาแล้วลดปริมาณก๊าซเรือนกระจกอย่างได้ผลและให้ประเทศภาคีอื่นๆ ร่วมดำเนินการภายใต้หลักการของความรับผิดชอบร่วมกันในระดับที่แตกต่างกัน มาตรการต่างๆ ในอนุสัญญาฯ และพิธีสารฯ ไม่ได้เกี่ยวข้องกับการค้าโดยตรง แต่การลดก๊าซเรือนกระจกเมื่อลดถึงระดับหนึ่งก็ไม่สามารถหลีกเลี่ยงต้นทุนที่เพิ่มขึ้นได้ เนื่องจากพันธกรณีในการลดมีระดับความเข้มข้นที่ต่างกัน ประเทศพัฒนาแล้วจึงมีโอกาสได้รับผลกระทบด้านต้นทุนในขณะที่ประเทศกำลังพัฒนาเช่นประเทศไทยจะไม่ได้รับผลกระทบแต่อย่างใด

ความเชื่อมโยงระหว่างความตกลงด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศกับความตกลงทางการค้าจึงเป็นเรื่องของต้นทุนการผลิตและความสามารถในการแข่งขัน ประเทศที่เกี่ยวข้องอาจใช้มาตรการทางภาษีปรับเพิ่มต้นทุนสินค้านำเข้าจากประเทศอื่นให้สอดคล้องกับการดำเนินการของตน จึงมีโอกาที่จะขัดแย้งกับความตกลงทางการค้าเสรีได้

ประเทศไทยในฐานะประเทศกำลังพัฒนา ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างข้อตกลงด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศกับความตกลงทางการค้ามีแนวโน้มที่จะส่งผลดีมากกว่าผลเสียต่อประเทศไทย แต่ก็ต้องมีแนวทางดำเนินการป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดจากการที่ประเทศพัฒนาแล้วใช้มาตรการทางการค้าเพื่อรักษาความสามารถทางการแข่งขันของตน

อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (CBD)

อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพมีวัตถุประสงค์ คือ เพื่ออนุรักษ์ความหลากหลายใช้ประโยชน์ทรัพยากรชีวภาพอย่างยั่งยืน และแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นอย่างเท่าเทียมและยุติธรรม อนุสัญญาฯ มีทั้งหมด 40 มาตรา หลักการที่เกี่ยวข้องกับการค้าส่วนใหญ่เป็นด้านการอนุรักษ์และการใช้ทรัพยากรชีวภาพ การสร้างแรงจูงใจ และการกระจายผลประโยชน์ ความเกี่ยวข้องกับการค้าส่วนใหญ่เป็นเรื่องของทรัพย์สินทางปัญญาโดยเฉพาะด้านการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพ การรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นและการแบ่งปันผลประโยชน์ ซึ่งมีผลต่อการกำหนดทรัพย์สินทางปัญญาและเชื่อมโยงกับความตกลงด้านทรัพย์สินทางปัญญาของ WTO ที่เรียกว่า TRIPs (Trade-related Aspects of Intellectual Property Rights) ปัจจุบันยังไม่มี การพิจารณาความเกี่ยวข้องระหว่างอนุสัญญาความหลากหลายทางชีวภาพกับความตกลงทางการค้าอย่างจริงจัง มีเพียงการประสานงานเพื่อติดตามประสานระหว่างความตกลงเท่านั้น

ประเทศไทยในฐานะประเทศที่เป็นเจ้าของทรัพยากรชีวภาพจำเป็นต้องผลักดันการดำเนินการตามพันธกรณีเพื่อประโยชน์ในการอนุรักษ์และการแบ่งปันผลประโยชน์ที่ยุติธรรม การเจรจาผลักดันการแก้ไข TRIPs ให้สอดคล้องกับพันธกรณีภายใต้อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นเรื่องที่ต้องใช้ความสามารถในการเจรจาเป็นอย่างมาก

อนุสัญญาบาเซลว่าด้วยการควบคุมการเคลื่อนย้ายและกำจัดของเสียอันตรายข้ามแดน (BASEL)

อนุสัญญาบาเซลมีวัตถุประสงค์ คือ ป้องกันสุขภาพมนุษย์และสิ่งแวดล้อมจากผลกระทบทางลบที่เกิดจากการขนย้าย ขนส่งและทิ้งของเสียอันตราย โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะคือลดการเคลื่อนย้ายของเสียอันตรายข้ามแดน ลดการสร้างของเสียอันตรายให้น้อยที่สุด ส่งเสริมการจัดการของเสียอันตรายด้วยวิธีที่เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมและป้องกันประเทศกำลังพัฒนาในการรับของเสียอันตรายโดยไม่ได้รับประโยชน์ มาตรการต่างๆ ภายใต้อนุสัญญา ไม่ได้เกี่ยวข้องกับการค้าโดยตรง แต่เป็นการกำหนดให้แจ้งการเคลื่อนย้ายของเสียอันตรายล่วงหน้า และต้องได้รับอนุญาตในการนำเข้า ส่งออกหรือผ่านแดน มีการจำกัดการค้าด้านของเสียกับประเทศนอกภาคีอนุสัญญา

อนุสัญญาบาเซลและมาตรการภายใต้อนุสัญญาบาเซลเกี่ยวข้องกับหลักการของ WTO อยู่หลายลักษณะในด้านคำจำกัดความ เช่น ของเสียอันตรายเป็นสินค้าในความหมายของ WTO หรือไม่ การเคลื่อนย้ายของเสียอันตรายถือเป็นการให้บริการหรือไม่ ด้านหลักการ เช่น มาตรการจำกัดการเคลื่อนย้ายหรือการจำกัดการค้ากับประเทศนอกภาคีขัดกับหลักการ Most-favored nation หรือไม่ การแจ้งการเคลื่อนย้ายและกระบวนการอนุญาตขัดกับหลักการ National-treatment หรือไม่ นอกจากนี้ ยังมีประเด็นเรื่องของการดำเนินการระหว่างประเทศภาคีในอนุสัญญาและระหว่างประเทศภาคีกับประเทศนอกภาคี

ความเชื่อมโยงเหล่านี้ จำเป็นต้องมีการพิจารณาเพื่อหาทางไม่ให้เกิดข้อขัดแย้งระหว่างอนุสัญญาด้านสิ่งแวดล้อมกับความตกลงด้านการค้า

อนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้สูญพันธุ์ หรืออนุสัญญาไซเตส (CITES)

อนุสัญญาไซเตส มีวัตถุประสงค์คือ อนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์ป่าและพืชป่าในโลก วิธีการอนุรักษ์ คือ การสร้างเครือข่ายในการควบคุมการค้าระหว่างประเทศทั้งสัตว์ป่า พืชป่าและผลิตภัณฑ์ ยกเว้นชนิดพันธุ์ท้องถิ่น ดังนั้น อนุสัญญาไซเตสจึงเป็นอนุสัญญาที่เกี่ยวข้องกับการค้าโดยตรง เพราะมีลักษณะที่กำหนดมาตรการต่างๆ เพื่อควบคุมการค้า

อนุสัญญาไซเตสมีมาตราทั้งหมด 25 มาตรา มาตราที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับการค้ามีอยู่หลายมาตรา ซึ่งเป็นการควบคุมการนำเข้าและส่งออก การกำหนดโควตาและออกใบหลักฐานถิ่นกำเนิด การจำกัดการค้ากับประเทศนอกภาคีและมีมาตรการลงโทษทางการค้า พันธกรณีภายใต้อนุสัญญาไซเตสมีลักษณะที่ไม่เอื้อต่อการค้าซึ่งเกี่ยวข้องกับการกีดกันทางการค้าภายใต้ WTO อย่างชัดเจน อย่างไรก็ดี เนื่องจากยังไม่มีข้อขัดแย้งเกิดขึ้น จึงไม่มีกรณีพิพาทเป็นตัวอย่าง

อนุสัญญาสตอกโฮล์มว่าด้วยมลพิษที่ตกค้างยาวนาน (POPs)

อนุสัญญาสตอกโฮล์มมีวัตถุประสงค์ คือ การลดความเสี่ยงต่อสภาพแวดล้อมของสารมลพิษที่ตกค้างยาวนาน โดยเฉพาะการจัดการสารมลพิษ 12 ชนิดแรก เช่น aldrin dieldrin endrin DDT toxaphene chlordane hptachlor เป็นต้น การสนับสนุนแนวทางเลือกอื่นที่ปลอดภัยกว่า ตลอดจนการพิจารณาการจัดการสารมลพิษที่ตกค้างยาวนานอื่นๆ พันธกรณีของประเทศภาคีรวมถึงการใช้มาตรการทางกฎหมายและการห้ามผลิตหรือใช้สารมลพิษที่ตกค้างยาวนานบางชนิด การจำกัดการนำเข้าหรือส่งออกสารบางชนิด การส่งเสริมการใช้สารทดแทนและการสนับสนุนการวิจัย มาตรการที่เกี่ยวข้องกับมาตรการทางการค้าของอนุสัญญาสตอกโฮล์ม ได้แก่ มาตรการที่กำหนดให้ลดหรือกำจัดการปล่อยสารพิษจากการใช้หรือการผลิต การจดทะเบียนข้อยกเว้นเฉพาะ มาตรการเหล่านี้ไม่เอื้ออำนวยความสะดวกต่อการค้าและอาจเป็นประเด็นที่เป็นข้อขัดแย้งกับการค้าได้

อนุสัญญา Rotterdam ว่าด้วยกระบวนการแจ้งข้อมูลสารเคมีล่วงหน้าสำหรับสารเคมีอันตรายและสารเคมีป้องกันการกำจัดศัตรูพืช (PIC)

อนุสัญญา Rotterdam มีวัตถุประสงค์ คือ สร้างระบบการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและรวดเร็วเพื่อสร้างความมั่นใจในการตัดสินใจของผู้รับผิดชอบ ประเทศภาคีอนุสัญญานับนี้สามารถกำหนดรายการสารเคมีและยาปราบศัตรูพืชที่ตนไม่สามารถจัดการได้อย่างปลอดภัยและไม่ประสงค์จะนำเข้า พันธกรณีของประเทศภาคีส่วใหญ่เป็นการให้ข้อมูลเพื่อประโยชน์ในการจัดการ เช่น มาตรการ กฎระเบียบ รายชื่อสารเคมีต้องห้าม รายชื่อสูตรผสมของสารเคมี เป็นต้น

พันธกรณีในการแจ้งข้อมูลข่าวสารและเปิดโอกาสให้ประเทศภาคีกำหนดมาตรการควบคุมการนำเข้าหรือส่งออกสารเคมีอันตรายโดยใช้มาตรการด้านการให้ข้อมูลล่วงหน้า การติดฉลากหรือจำกัดการนำเข้าส่งออก มีความอ่อนไหวต่อประเด็นด้านการกีดกันทางการค้าเช่นกัน โดยเฉพาะในกรณีที่มีผลกระทบต่อประเทศนอกภาคี

แนวทางการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

จากการประมวลเอกสารที่เกี่ยวข้องและวิเคราะห์กลไกการยุติข้อขัดแย้งด้านสิ่งแวดล้อมภายใต้ WTO ที่ผ่านมา สรุปได้ว่า

- ❖ ในฐานะประเทศภาคีความตกลงด้านสิ่งแวดล้อม ประเทศไทยพร้อมที่จะดำเนินการตามพันธกรณีภายใต้ความตกลงด้านสิ่งแวดล้อมนั้นๆ
- ❖ ประเทศคู่ค้าที่สำคัญของประเทศไทยมีเพียงสหรัฐอเมริกาและออสเตรเลียที่ไม่ได้เป็นประเทศภาคีในความตกลงด้านสิ่งแวดล้อมบางความตกลง
- ❖ WTO มีหลักการว่า WTO ไม่ได้เป็นความตกลงด้านสิ่งแวดล้อม ข้อพิพาทด้านสิ่งแวดล้อมใดก็จะพิจารณาภายใต้ด้านสิ่งแวดล้อมนั้น
- ❖ การพิจารณาข้อพิพาทด้านสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการค้าของ WTO ที่ผ่านมานั้นหลักการของ WTO มากกว่าสาระของสิ่งแวดล้อมโดยตรง

- ❖ ยังไม่มีการพิจารณาข้อพิพาทด้านการค้ากับสิ่งแวดล้อมของ WTO ที่แสดงถึงความขัดแย้งระหว่างความตกลงด้านการค้ากับความตกลงด้านสิ่งแวดล้อม
- ❖ ประเทศไทยควรสนับสนุนให้มีการศึกษาวิจัยเชิงลึกของผลกระทบจากการดำเนินงานตามพันธกรณีในความตกลงพหุภาคีด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่อการค้า

ในส่วนของประเทศไทยนั้น ผลกระทบและขนาดของผลกระทบที่เกิดจากการอนุญาตตามความตกลงด้านสิ่งแวดล้อมต่อการค้าอาจแตกต่างกันขึ้นอยู่กับขนาดและลักษณะการค้า จากความสัมพันธ์ทางการค้า พบว่าประเทศคู่ค้าที่สำคัญของประเทศไทยทุกประเทศเป็นสมาชิกของ WTO และส่วนใหญ่เป็นประเทศภาคีในความตกลงด้านสิ่งแวดล้อมที่กล่าวมาแล้ว มีเพียงสหรัฐอเมริกาที่ไม่ได้เป็นประเทศภาคีในพิธีสารเกียวโต อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ อนุสัญญาบาเซล POPs และ PIC ออสเตรเลียไม่ได้เป็นประเทศภาคีในพิธีสารเกียวโต และประเทศจีนยังไม่เป็นภาคีใน PIC ดังนั้น ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นระหว่างสิ่งแวดล้อมกับความตกลงทางการค้าจึงมีเพียงกรณีที่จะเกิดกับประเทศสหรัฐอเมริกาหรือออสเตรเลีย ในการเจรจาด้านการค้ากับประเทศทั้งสอง จึงต้องคำนึงถึงส่วนที่เชื่อมโยงกับความตกลงด้านสิ่งแวดล้อมที่กล่าวมาแล้วข้างต้นเป็นพิเศษ

แนวทางการดำเนินการของหน่วยงานภายใต้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้การดำเนินงานด้านความตกลงด้านสิ่งแวดล้อมเอื้อประโยชน์ต่อความตกลงด้านการค้าสามารถสรุปได้ดังนี้

การดำเนินงานทั่วไป

- ❖ ประสานงานกับหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการค้าอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำความเข้าใจร่วมกันด้านความเชื่อมโยงระหว่างความตกลงด้านสิ่งแวดล้อมกับการค้าและความคืบหน้าในการเจรจาในความตกลงด้านสิ่งแวดล้อมและข้อตกลงด้านการค้าเป็นระยะๆ อย่างสม่ำเสมอ
- ❖ แลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นในการกำหนดท่าทีการเจรจาความตกลงด้านสิ่งแวดล้อมและด้านการค้าโดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ด้านสิ่งแวดล้อมกับการค้าและผลกระทบต่อประเทศไทย
- ❖ ส่งเสริมให้มีการศึกษาความสัมพันธ์ด้านสิ่งแวดล้อมกับการค้าอย่างลึกซึ้งทั้งด้านเทคนิคและด้านการเจรจา
- ❖ ผลักดันให้ประเทศนอกภาคีเข้าร่วมเป็นภาคีในความตกลงด้านสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง

การดำเนินงานในความตกลงพหุภาคีด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ

- ❖ UNFCCC ควรผลักดันการดำเนินการภายใต้อนุสัญญาฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินงานตามพันธกรณีของประเทศพัฒนาแล้ว และการศึกษาผลกระทบของการดำเนินการตามพันธกรณีของประเทศพัฒนาแล้วต่อประเทศไทย
- ❖ KP ควรติดตามทิศทางการดำเนินการของ WTO ด้านการค้ากับก๊าซเรือนกระจกอย่างใกล้ชิด และศึกษาประเด็นด้าน Process and Production Method (PPM) เกี่ยวกับการควบคุมก๊าซเรือนกระจกกับการค้าระหว่างประเทศโดยเฉพาะนัยสำคัญต่อประเทศไทย

- ❖ CBD มีหลายกิจกรรมที่ควรดำเนินการ เป็นต้นว่า ติดตามทิศทางการดำเนินการของ WTO ที่เกี่ยวข้องกับ CBD ให้เป็นมาตรการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน ผลักดันการแก้ไข TRIPs เพื่อให้ครอบคลุมการปกป้องทรัพย์สินทางปัญญาภายใต้กรอบของ CBD รวมถึงเร่งรัดกระบวนการถ่ายทอดเข้าถึงเทคโนโลยี การแบ่งปันผลประโยชน์ภายใต้กรอบ CBD ตลอดจนประสานงานกับหน่วยงานรับผิดชอบการเจรจาการค้าในการเจรจาท้ายได้ WTO ให้เอื้อประโยชน์ต่อ CBD อีกทั้งผลักดันประเทศนอกภาคีโดยเฉพาะคู่ค้าเข้าเป็นประเทศภาคี
- ❖ POPs ควรพิจารณายุติข้อพิพาทที่อาจเกิดขึ้นภายใต้กลุ่มประเทศภาคีของข้อตกลงด้านสิ่งแวดล้อมนั้นๆ และควรหลีกเลี่ยงการนำกรณีขัดแย้งที่เกี่ยวข้องกับข้อตกลงด้านสิ่งแวดล้อมนั้น เข้าสู่กระบวนการภายใต้ WTO ผลักดันให้ประเทศนอกภาคีเข้าเป็นภาคีในข้อตกลงด้านสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง และศึกษาความสัมพันธ์เชิงลึกระหว่างข้อตกลงด้านสิ่งแวดล้อมเหล่านี้กับหลักการด้านการค้าภายใต้ WTO โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำคัญต่อประเทศไทย
- ❖ CITES, BASEL, POPs และ PIC : ข้อตกลงเหล่านี้มีแนวทางการดำเนินการเหมือนกัน กล่าวคือ ควรพิจารณายุติข้อพิพาทที่อาจเกิดขึ้นภายใต้กลุ่มประเทศภาคีของข้อตกลงด้านสิ่งแวดล้อมนั้นๆ และควรหลีกเลี่ยงการนำกรณีขัดแย้งที่เกี่ยวข้องกับข้อตกลงด้านสิ่งแวดล้อมนั้น เข้าสู่กระบวนการภายใต้ WTO ผลักดันให้ประเทศนอกภาคีเข้าเป็นภาคี ในข้อตกลงด้านสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องและศึกษาความสัมพันธ์เชิงลึกระหว่างข้อตกลงด้านสิ่งแวดล้อมเหล่านี้กับหลักการด้านการค้าภายใต้ WTO โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำคัญต่อประเทศไทย

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

โครงการศึกษาความเชื่อมโยงของความตกลงพหุภาคี ด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญกับความตกลงทางการค้า

จัดพิมพ์เผยแพร่โดย

สำนักความร่วมมือด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ
กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
92 ซอยพหลโยธิน 7 ถนนพหลโยธิน พญาไท กรุงเทพฯ 10400
โทรศัพท์ 0 2278 8621, 0 2278 8625 โทรสาร 0 2278 8621

พิมพ์เมื่อ

กันยายน 2548

ที่ปรึกษาโครงการ

ดร. อัมพันธ์ พินธุกนก

คณะกรรมการ

นางวิไลลักษณ์ สุรพฤกษ์
นางสาววัชรีย์ ผลเดชสถาพร
นางสาวสุจิตรา เกียรติสุทธากร

ดำเนินการโดย

บริษัท อินทิเกรเต็ด โปรโมชั่น เทคโนโลยี จำกัด

สำนักความร่วมมือด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ
กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

92 ซอยพหลโยธิน 7 ถนนพหลโยธิน แขวงจตุจักร กรุงเทพฯ 10400
โทรศัพท์ / โทรสาร 0 2278 8621, 0 2265 6117